

החגיגה והמנהג

מצוות הפרשה במשנתם של רבותינו 'החינוך' וה'מנחת חינוך'

בסייעתא דשמיא
חג הפסח תש"פ

עובדות ומעשיות, פלפול והלכה
סובבים והולכים סביב מצות השבוע
במשנתם של רבותינו החינוך והמנחת חינוך
מוגשים בשפה ברורה ונעימה

והשבוע סביב: מצוות הפסח

מצה לתיאבון...

דוד ומנשה היו נתונים תחת השראות ורגשות קודש שאפפום בשולחן החג של ליל הסדר, והרגישו שהם מחויבים להסמיך את התרגשותם לכדי כלי להשפיע אף על אחרים מזויו והודו של החג ומצוותיו.

דוד ומנשה, שני בחורים חסידיים המקיימים את מצוות בוראם בהתלהבות, היו דבוקים בתורת ד' עד אחרת.

כך שלא פלא שמיד בעת פרוס חג הפסח, מיד ממחרת חג הפורים ואורתיו, החלו השניים להתכונן לקראת הלילה הגדול של השנה, הלא הוא ליל הסדר הממשמש ובא, אשר בו יהיו כל ישראל מסובין כבני חורין. וכאן הבן שואל נאמר בו, שאפשר לשאול ולפעול בלילה זה כל ההשפעות הטובות ברוחניות ובגשמיות. מילא המה את כרסם בספרי חסידות ופרפראות כהכנה רוחנית לקראת חג הפסח הקרב ובא בצעדי ענק, והתכוננו ברגשות קודש, כיאה וכיאות לבחורי חמד אשר חסידותם ותורתם אומותם, לקראת ליל הסדר המתקרב.

אחרי הכנות כאלו נקל לשער שאת ליל הסדר בעצמו העבירו השניים ברגשות קודש עצומים, כאשר כל מעינם והווייתם נתונים אך לקיום מצוות הלילה בהידור ובהתלהבות. את המצות בלעו בלהיטות קודש, את המורור אכלו בשמחה רבה, ואף את ההגדה אמרו בניעימות מופלגת כזו, עד שכל השומע אותם, נמס לבו מרוב מתקיות ועונג. בין לבין שפכו המה את מרכולתם הרוחנית בדמות אמרות קודש ופניני חסידות הקשורים ללילה הגדול והנורא, ולסיפור יציאת מצרים בהרחבה הנהוג בו. עד לסיום הסדר כהלכתו.

ומשעה שסיימו את עריכת הסדר, הרבה אחרי חצות הלילה, הרגישו השניים שהם עדיין לא קיימו ד', וכי מקום להם להנחית עוד מכה אנושה ליצר הרע שמנסה להניא ליבות עם בני ישראל מעטוק במצות ד' וציוויו כל ימות השנה כולה. והמה מחליטים לצקת את רגשות קודשם אל כלי המעשה. ובאשר ערכו המה את שולחן הסדר כ'עיר העברית הראשונה' הלא היא עיר בירת החולין 'תל אביב - יפו' כיון שהיו סמוכים על שולחן זקנם, שהתגורר עדיין בעיר חולין זו ונשאר בה מהימים בהם היו חיי התורה וחסידות מפכים אף בעיר זו.

בשכך החליטו השנים לצאת אל צינת הליל ולחפש ולתור אחר יהודי שעדיין לא אכל כזית מצה, ולהאכילו את הכזית. אם בטוב ובנעימים ע"י שידול ושיכנוע בגודל מעלת המצוה. ואם יסרב - יכפוהו בחבלים עד שיאמר רוצה אני!

חדורים בשליחות קודש זו יצאו השניים כשחתיכות כזית מצה בצקלונם...

*

אופיר היה מותש ועצבני. לכן לא מילל ולכזאת לא ציפה.

אופיר היה רחוק משמירת התורה והמצוות כרחוק יהודי חסידי מחמץ בפסח. אפסע, לא היה לו קשר ליהדות כלל, ואף אביו כבר היה חילוני לגמרי, ולאופיר לא היה אפילו גירסא דינקותא מועטת מחיי התורה והדת. חילוני מצוי.

תסכולו היה גדול באותה שנה. וזאת משום שהחלטה החליטה אשתו שהשנה היא מאמצת את 'קנין האביב' אל חיקה, וכי היא הולכת לסדר את כל הבית הדק היטב, תוך היפוך כל חדרי מן הקצה אל הקצה.

אופיר הסכים עם העניין באופן עקרוני. 'קנין אביב' דבר טוב הוא מאד, הרי כך סודר הבית במקצת. אך לא היה לו כוח להשליכותו, שעה שיצטרך לנדוד מחדר לחדר, להפשיל את שרוליו, (הקצרים גם כן...) ולעזור בנקיין הבית וסידורו. אך רעיונות לא ויתרה, החליטה היא שצריך 'קנין אביב' וכך יהיה. בלית ברירה נשך את שפתיו והתגייס לעזור לעניין.

שבועות ארוכים עזר ועזר, ושוב עזר, תוך שהוא רוטן על ימין ועל שמאל על פשר הג'וק הנוראי שדבק באשתו לסדר ולמרק את

הבית.

וכך מצא עצמו בלילה אחד, כמה שעות לאחר חצות, עמוק אל תוך צינת הליל, כשהוא מתרווח על ספסל תל אביבי נטוש. מותש כולו, כשהוא סר וזנף על גורלו ועל פרויקט 'קנין הפסח' הנכפה עליו.

*

המפגש היה בלתי נמנע. דוד ומנשה התהלכו ברחובותיה של תל אביב, בחפשמם אחר יהודי כל שהוא שעדיין לא קיים את רצון בוראו לבלוע את ההייליגע ההייליגע מצה. התהלכו הם כה וכה, ולא מצאו יהודי כזה, מי מתהלך בשעות הלילה המאוחרות ברחובות העיר, חוץ מאי אילו יהודים שסיימו את הסדר והולכים אל ביתם, אך את אלו לא חיפשו השניים. מה בצע להם בחדרים שכבר קיימו את המצוה, תרים המה אחר יהודי שלא קיים את המצוה כלל!

וכך מצאו השניים את אופיר כשהוא שרוע על הספסל. מראהו סיפק להם שוודאי לא אכל עדיין את המצות הקדושות, ע"כ נדלקו עיניהם מיד בראותו.

בזריזות ניגשו אליו, כשהם מתעניינים: "האם אכלת כזית מצה הלילה?" אופיר, שהיה מרוגז כהוגן, לא אהב את ההטרדה הפולשנית. והחל להמטיר עליהם מתוככי ליבו מטר של גידופים: "מצות? מי אתם? מה מעשיכם? וכי כפייה דתית אתם רוצים להנחיל בעיר הבירה החילונית. כלו לכם לבני ברק, שם תאכילו את מצותיכם לכל דכפין! ולשאלתכם: לא! לא אכלתי מצות היום! ואין בראוני לאכול, וגם לא להסתכל על מראהם כלל! כלו לכם! פרזיטים ארורים! מוציצי דם העובדים!"

דוד ומנשה לא נבהלו. היטב התכוננו גם לתרחיש כזה, והם החלו משכנעים את אופיר שישפוטם לאכול את המצות, כשבתחילה ניסו להסביר לו את מהות המצוה וחשיבותה. "וכי הינך יודע שלולא השי"ת שגאלנו ממצרים בידו החזקה ובזרוע נטויה, הרי שכולנו היינו משועבדים לפרעה במצרים?" והם אף מספרים לו בפרוטרוט את מהלך יציאת מצרים והגאולה הניסית. אך אופיר לא הסכים לשמוע. "וכי מה בכך שהיינו במצרים, אין לי קשר לזה. איני חפץ לאכול מצותיכם! לא אכפת לי אם היינו נשארם במצרים!" פסק. חד וחלק!!

הללו לא נבהלו. ומקץ מספר נסיונות שיכנוע נוספים שאופיר לא נענה להם, החליטו השנים לבחור באופציה השנייה - להאכילו את המצות בכוח ומתוך כפייה!

ניגשו השניים לעומתו, ומתוך שהיו מצוידים ברגשות קודש, ובכוחות של התעלות הצליחו המה לגבור על אופיר ההמום. במהרה כפתוהו לספסל העירוני, פתחו את פיו בעדינות, ותחבו פנימה כזית מצה!!

אופיר ניסה להתנגד, לא הבין מהיכן נחתו עליו שני החיידים, ואף ניסה לפלוט את המצות, אך הללו היו חזקים ממנו. והכריחוהו לבלוע את כזית המצוה 'לתיאבון'... יהיה מה שיהיה.

כן הרצונם היא לזכות יהודי נוסף במצת מצוה המיוחדת כל כך, מאומה לא יעצור בעדם מלממש זכות זו. גם לא התנגדות נחרצת של מקיים המצוה...

ומשגמר אופיר לבלוע באונס ובכפייה את המצות, מיהרו השניים להתייר אותו מכלביו. ובברכת חג שמח מהיר נטלו את גליהם ונסו על נפשם לפני שאופיר יפליא בהם את (עשרת) מכותיו...

כמובן שאופיר קילעם וגידפם כל הדרך הביתה, תוך שהוא צובט עצמו באי אומן לנוח החויה הכל כך מזורה ובלתי מציאותית שעבר עתה. "כפייה דתית" במלוא מובן המילה. רגו כולו. "הגיעו מים עד נפש. שחרדים שחורים יכפו בצורה כל כך אקטיבית לאכול מצה במדינה! בושה וחורפה!"

מרוגז כולו חזר הביתה, ופנה לנוח ולישון את השעות הנותרות שנותרו לו מהלילה המזוהר הזה.

*

דודה עשירה היתה לו לאופיר. והנה באחד הימים מגיעה לאוזניו הבשורה שדורתו מאריכת הימים שבקה חיים לכל חי באופן פתאומי.

אופיר בירר על זמן ההלוויה ומיהר להתייצב ולהשתתף בה.

בתום ההלוויה כינס עורך דין בכיר את המשפחה כולה ופתח בפניהם את הצוואה. את המתח ששרר באויר היו יכולים לחתוך בסכין חד. שכן זאת עלינו לדעת, שדודה זו אישה עשירה היתה, לא רק בקנה מידה ארצי, כי אם בקנה מידה עולמי ממש, בניינים שלמים היו שייכים אליה, והיא החזיקה תחת ידיה הון רב.

אלא שאליה וקוץ בה. אמנם החזיקה שפע גשמי תחת ידיה, אך לצערה, בנים לא היו לה, גזירה נגזרה עליה משמים שתמות בלא בנים להוריש להם את כל רכושיה, ולכן ציפו כולם במתח רב להתוודע אל תוכן הצוואה, כדי לדעת מי יגרוף את השלל הרב שהותירה אחריה.

העו"ד החל להקריא את הצוואה ברוב חשיבות. בה גוללה המנוחה, שזה עתה נפטרה, את כל קורות חייה, למן היום בו נולדה להוריה, עד הלום, כשהיא מציינת שהיא עדיין זוכרת את הוריה מקיימים את התורה והמצוות באופן הדוק ומקושר, ורק היא וכל אחיה פרקו מעליהם עול תורה ומצוות רח"ל.

והיא משתפת במחשבותיה בכך שבשנים האחרונות, כשבדידותה הכביד עליה והיו לה עתים להתבונן במצבה, הגיעה למסקנה שעיקר תפקידו של האדם בעולם אינו להרבות זהב, כסף ומצולצלים. כי אם להשתדל לעשות רצון ד' בלבב שלם...

לכן היא מודיעה בזאת שהיא אינה רוצה שיחלקו את רכושיה בין כלל הקרובים אליה, אלא רוצה היא שמי מבין משפחתה שהוא היותר קרוב אל הדת, הוא יירשנה, ורק הוא, ואת כל רכושיה!

היטב ידעה שכל משפחתה רחוקים מן הדת כרחוק הזאב מן הכשב, על כן נתנה סימן שמי שהוא 'מסורתי' וקרוב יותר אל הדת משאר בני המשפחה, הוא יירש את כל כספה. ואיזה סימן נתנה? מי שאכל מצות בפסח האחרון, אות היא שקרוב הוא אל הדת יותר מן האחרים, ועל כן יירש הוא את כל כספה!

"ובכן", כחכה העו"ד בגרונו, ושאל בפאתוס: "מי מבין המשתתפים והקרובים יכול להעיד שאכל מצות בליל הפסח האחרון?"

שקט מתוח השתרר בקהל. הן היו המה חילונים גמורים, מנותקים לגמרי מחיי הדת והמצוות. ואף אחד, אפילו לא אחד מהם - לא אכל מצות בפסח. כל אחד התחרט על כך בסתרי לבבו ברגעים הקייטים הללו, הרי אם היה אוכל קצת מצות, היה יורש את כל הונה של הדודה. אך כשהסתכלו ימין ושמאל ראו שאף אחד איננו קם, התנחמו כולם שלפחות חלק מהירושה יקבלו, אחרי שאין מי שיירשנה כולה.

אך לפתע נרשמה תזוזה בקהל. מיישה קום וניגש לקדמת הבמה. שם הצהיר לפני העו"ד: "אני, אכלתי מצות בפסח של שנה זו!". סערה התרחשה בקהל. היה זה אופיר. "אופיר? החילוני הכי מובהק. הוא אכל מצות?" קרוביו לא אבו להאמינו והחלו לגדפו על כך שהוא ודאי משקר למען בצע כסף. כשאף טענו לעומת העו"ד שלא יקבל את הודאתו השקרית, שכן לא יתכן שבדיוק אופיר שהוא כל כך מנותק ורחוק מחיי תורה ומצוות, הוא זה שאכל מצות בפסח.

אך אופיר היה נחוש ויוצק כסלע. "אכלתי מצות, זוהי עובדה". שב והצהיר שוב ושוב! "הוא האמת, אינכם צריכים לאכול את הלב, העובדה היא שבנסיבות מקוריות ובסיפור תלוש מן המציאות אכלתי השנה מצות גם אכלתי, ולכן הירושה כולה שייכת לי!"

העניין התגלגל עד לבית המשפט, שם התבקשו השופטים להכריע מי צודק. האם אופיר שנתן בלשם שאכל מצות בליל הפסח. או קרוביו שטוענים שאופיר משקר בלא למצמץ כדי לירש את הגבירה בחוסר צדק ובניגוד לרצונה.

אופיר לא נבהל. מראה השניים שהלעיטו אותו במצותיהם היה חקוק במוחו. ובתום ביורר קצר ונמרץ הגיע אל זהותם של דוד **המשך בעמוד ב'**

המנחה

מתוך המנחת חינוך, ערוך ומבואר בשפה השווה לכל נפש

גדר מצוות 'תשבתו'

מנהג ישראל הכשרים מקדמת דנא, ובפרט הנשים הכשרות שבהם, לחפש ולתור אחר כל בבל של חמץ כבר תקופה ארוכה לפני פסח. כאשר ישנם מהן שמתחילים את ההכנות והנקיטות כבר בחגו של האילן - ט"ו בשבט ויש שמואחרים במקצת, הצד המצות שבהם, שלא ימצא בית בישראל שיחלו את ההכנות ביום י"ד בניסן - ערב פסח בעצמו. אלא כבר תקופה ארוכה וממושכת מקודם עצמים על נקיון הבית בדריפה אימתנית אחר כל בבל של חמץ או אבק (שאף שאינו בגדר חמץ, מכ"מ כבר החמיצו אחר כל בבל של עצמים להחשיב את האבק כמעט כחמץ גגורו...)

א. והזדמנות היא לנו שעה שאנו עוסקים במצוות הפסח ודנים בהם, לישב על המדוכה ולברוק באיירה של תורה האם אותם נשים ואנשים נוטלים שכרם - אליבא דהלכתא - משולם, ומקיימים מצות עשה של "השבת חמץ" כל שעה ושעה שהם עוסקים במיגור החמץ ושאוורו, אפילו אם בשלושים יום קודם ההג הם נומדים, או שמא לא.

שכן בתורה נצטוונו במצות עשה מיוחד של השבת חמץ בכתוב (שמות יב, טו): "אך ביום הראשון תשביתו שאור מצבתכם... לבד מהלאו המפורש על המצאות חמץ בפסח בכתוב (שמות יב, יט): "שבעת ימים שאור לא ימצא בתבתכם!" וזהו הלאו דבל יראה ובל ימצא.

וחז"ל במסכת פסחים (ד:) למדו שהכוונה בפסוק "אך ביום הראשון" אין הכוונה ליום הראשון של פסח, אלא ליום אחד לפניו, והיינו יום י"ד ניסן שקודם לט". וזמן ההשבתה הוא בחצות היום, והכמים גזרו שישרפום שעה אחת לפני חצות, מפני הקלקלה.

כאשר לכן העובר ואינו מבער את חמצו לקראת חג הפסח. וכשנכנס החג, החמץ עדיין ברשותו ובידי הרי הוא עובר לו על הלאו דבל יראה ובל ימצא וזן על העשה ד'תשבתו', שצריך שיהא כל החמץ מושבת ממנו ביום י"ד.

ב. והנה יש מקום איתנו לברר אימתי מתחיל חיוב ביעור חמץ של המצות עשה ד'תשבתו', האם הורק היום י"ד ניסן בחצות, או שמא אף מקודם, ואפילו זמן רב קודם פסח, כל שמונקה ומבער את הבית כהכנה לקראת הפסח, הרי הוא מקיים מצות עשה ד'תשבתו'.

ולכאורה מדברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה (פ"ב ה"א) נראה שסבר כהצד השני, שמקיימים מצות עשה דתשבתו אף זמן רב קודם הפסח, כל שעוסקים ביעור חמץ באיזה זמן שהוא מקיימים המצוה. שכן זהו לשון הרמב"ם (שם): "מצות עשה מן התורה להשבת החמץ קודם שיהא אסור אכילתו!" ומדייק רבינו המנח"ח מדברי הרמב"ם (מצוה ט, אות א') דהנה שחיוב מצות עשה דהשבת חמץ מתחיל הרבה קודם י"ד ניסן.

אכן התוס' במסכת פסחים (ד: ד"ה מדאורייתא) סוברים מפורש שמצות עשה זו של השבת חמץ, א"א לקיימה אלא מ"ד ניסן בחצות. וכן סוברים הרבה מהראשונים.

כך שנמצא אצלתינו תלויה במחלוקת ראשונים. מצד אחד הרמב"ם סובר שאפר לקיים את מצות דתשבתו אף קודם הזמן. מנגד סוברים התוספות ועוד ראשונים, שזמן המצוה הוא מ"ד ניסן ואילך, אך לא קודם.

ג. עתה נעבור לחקירה הגדולה, בה מסתפק רבינו המנח"ח במצות השבתת חמץ. וחקירתו זו מפורסמת היא ביותר, והיא מן החקיות המיוחדות בעולם התורני.

נצטוונו במצות השבתת חמץ, ועיקר זמן מצוותה הוא ביום י"ד ניסן מחצות ואילך. ויש לעיין בגדר מצוה זו, האם הציווי הוא בדרך של 'קום ועשה', שחובה לעיני לקום ולעשות מנשה ולבער את החמץ אשר ברשותנו. או שצורת המצוה היא בדרך של 'שב ואל תעשה', שעלינו לאו שבחצות של יום י"ד ניסן לא יימצא אף פירור של חמץ ברשותנו, ובכך נקיים את מצות העשה של תשבתו.

ד. ויש לנסח שאלה זו בדרך אחרת: שעה שאנו מבערים את החמץ ביום י"ד בניסן, מתי אנו מקיימים את מצות העשה? האם כשאנו באמצע לבערו, אנו כבר מקיימים את המצוה שהיא בקום ועשה. או שמא אין מצות עשה זו

מתקיימת אלא כשהחמץ מבוער לגמרי, ועצם שריפת החמץ איננה מצוה, אלא רק הכנה למצוה כדי שיוכל להתקיים המצב שאין לו ליהודי זה פירור של חמץ כלל.

בקצרה: האם המצות עשה היא 'ביעור החמץ' וממילא שוב אין לו חמץ. או שהביעור הוא רק הכנה, אך עצם המצוה היא שלא יהא לו שום חמץ ברשותו.

ה. והנפקותא הגדולה היוצאת מחקירה זו - שאף תועיל לנו בהבנת החקירה עצמה - היא: מי שאין לו חמץ כלל ברשותו לבער ביום י"ד ניסן, האם עליו לרכוש חמץ ולבערו כדי לקיים מצות עשה דתשבתו או לא.

שכן ודאי שיהודי זה אינו עובר על הלאו דבל יראה ובל ימצא, אחרי שלמעשה אין לו חמץ ברשותו. אך השאלה היא האם יהודי זה מקיים אף את מצות העשה דתשבתו, אף שאין לו חמץ לבער בקום ועשה. או שמא אי אפשר לקיים מצות עשה זו אלא רק כשקום ועושה מנשה ומבער את חמצו מן העולם, אך אם אין לו חמץ, נהי שאינו עובר על הלאו, וכ"מ את העשה לא קיים. אחרי שלמעשה לא עשה את תכלית המצוה שהיא להשבת את החמץ.

כשייש לדמותה למצות ציצית. שאכן הלושב ציצית מקיים מצות עשה. אך מי שאינו לובש ציצית נהי שלא עבר על שום לאו או עשה, מכ"מ לא יקבל שכר על קיום מצות עשה, אחרי שאינו לובש ציצית.

והיא בעצם חקירת רבינו: האם מצות עשה דתשבתו היא כמו מצות ציצית שאין מקיימים אותה אלא בפועלה משלה כלהיהא בביעור החמץ לאלתר. או שעיקר מצות תשבתו היא שלא יהיה לנו שום חמץ. ולכן אם אין לנו חמץ לבער כל, קיימנו את המצות עשה בהידור רב.

זהו נפקא מינה א' שכותב רבינו: מי שאין לו חמץ, האם עליו להשתדל לרכוש חמץ ולבערו, ורק כך יקיים את מצות העשה של תשבתו, או שמא אין עליו חובה לרכוש חמץ כלל. כאשר עצם העובדה שאין לו חמץ ב"ד ניסן בחצות, היא גופא קיום מצות העשה דתשבתו.

ו. נפקותא נוספת כותב רבינו, ונביא בלשונו: "וגם נפק"מ אם אחד רוצה לבער המצוה בפסח, ובא אחר והטפו ממנו וביערו. דמבואר בחו"מ (סימן שפ"ב ס"א) דמונע לחברו לעשות מצוה, כגון שחטף ממנו מצות כסיו, צריך לשלם לו. אבל כאן כיון דאין מצוה כלל עליו ועשה, אלא ממילא נתקיימה המצוה, אם כן לא חטף ממנו כלל כי בכל ענין שמושבת מן העולם מקיים בעל על חמץ מצות עשה, דהוי בכל הענין כמו עשה דשבת ויט"ו (שמקיימים אותה בשב ואל תעשה)"

או דילמא דמצוה עליו בקום ועשה ד'ישבית החמץ, ואם אין לו חמץ לא קיים העשה... ולפי זה אם חטף אחר המצוה מידו, חייב בקנס כמו שנפסק בחו"מ שם".

היינו שאם ביעור החמץ גופא היא המצוה, נמצא שחבריו חטף ממנו מצוה וחייב לשלשל לו ' ה דהויבם. אך אף המצוה מתקיימת 'שב ואל תעשה', בעצם העובדה שאין לו חמץ. הרי שחברו לא גנב לו מצוה, אלא רק את ההכנה למצוה גנב לו, לא את המצוה עצמה שקיימו בעצמו כשכבר אין לו חמץ!

ז. נפקותא נוספת ומעניינת מביא רבינו: "ועוד יש נפק"מ, אי אמרינן דמצוה זו היא ב'קום ועשה', אם כן אם השבית חמץ בפסח ע"י שאלכו לא קיים המצוה, כי הוי מצוה הבאה בעבירה, להסוברים מצוה הבאה בעבירה מן התורה לא יצא, ומובא בחיבור זה כמה פעמים (עיין לעיל מצוה א' אות ח')

אבל אי המצוה ב'שב ואל תעשה', אם כן אפי' אכלו, מכ"מ אינו ברשותו, וקיים המצות עשה כיון דאין לו חמץ!"

ח. נפקותא נוספת מביא רבינו שממנו נוכל לפרט במקצת חקירה זו, ועל סמך מחלוקת הראשונים שהבאנו בתחילת מאמרינו: "וגם אם המצוה ב'קום ועשה' לא יצא, אלא אם כן קיים המצוה בזמנה, בחצות יום י"ד, כמו מילה דהתורה קבעה לה זמנה ביום השמיני, וקודם לכן לא קיים המצוה, הכי נמי קודם חצות אם השבית לא קיים המצוה. אבל אם המצוה ב'שב ואל תעשה', אם כן העיקר דלא יהיה לו חמץ, וכשמגיע הזמן ואין לו חמץ, קיים המצות עשה".

ט. ולכן י"ל שחקירה זו תלויה במחלוקת הרמב"ם והתוס'. שכן לפי הרמב"ם שכותב שחיוב הוא על כל יהודי לבאר חמץ אף קודם י"ד ניסן, הרי שגדר המצוה הוא 'שב ואל תעשה', שבהגיע הזמן, לא יהיה לך חמץ כלל, ועליך לדאוג לכך מקודם. אך לפי התוס' שסוברים שמקיימים המצוה אך מיום י"ד ניסן בחצות, נראה שלמדו בגדר המצוה שהיא ב'קום ועשה', ועל כן חיוב המצוה הוא רק בזמנה ולא קודם.

המשך מעמוד א' / מצה לתיאבון...

ומנשה. בהתרגשות נסע אל בית אשך בעיר הבריה היהודית בגוש דן 'בני ברק', שם התנפל על השניים, כשהוא מודה להם בהן צדק על כך שהלעטיטוהו בליל הסדר בחתיכות המצה, בגללה לא חזקו הקורות עמו, ואת העובדה שבזכות זה עומד הוא להפוך לגביר אדיר בקנה מידה עולמי.

השניים, שכבר הספיקו להתחרט על מעשם הפזיז בליל הסדר האחרון, שעה שהיו מצויים באטמוספירה אחרת, שהרי לא זו הדרך ולא זו העיר. התרגשו עמו בידו, בראותם שאדירבה, לא יצאה תקלה תחת ידם. ואף אופיר מודה להם למפרע על המצוה הגדולה שקיימו עמו.

כאשר ראש לכל יניצלו את ההזדמנות כדי להאיר את עיניו שוב בהסברים לו: "עתה ראה נא והתבונן, אם על מצוה שקיימת בכפיה כזו, היך מקבל שכר בלתי ניתן לתיאור אף בעוה"ז. תאר לעצמך אלו מעלות רמות ורבות טמונים בכל מצוותיו של השי"ת כשמקיימים אותם מתוך שמחה ואהבה. ודאי תועלות עצומות צומחות לנו מכך, שאין לנו אפילו דרך שיערם ולתארים!"

אופיר הודה להם שוב, כשהוא מבקש מאיתם שבאשר יתיקיים דיון בבית המשפט, מבקש הוא מהם שיביאו להעיד על דוכן העדות שאכן אכל את המצות בפסח, השניים הסכימו שבמחה. כאשר ביום המשפט הם מלים בתדרמה מוחלטת לא כל בני המשפחה והשופטים שעה שהם עומדים על שולחן העדים ומתארים איך

פנינים יקרים

בגודל קדושת אכילת מצה מפי ספרים וסופרים.

"מצה היא מיכלא דאסותא (- מאכל הרפואה)"

"מצה היא מיכלא דמהימנותא (- מאכל האמונה)"

(זהור הקדוש ח"ב עמ' קפ"ג)

הסביר הרה"ק ה'תפארת שלמה' מרדאמסק ז"ע שבדרי זוהר תלויים הא בהא ומסבירים אחד את השני. וכונת זוהר הקדוש באומרו שהמצה היא מיכלא דאסותא, היינו שהמצה היא תרופה למי שחולה בנושא האמונה. שהמצה היא תרופה למי שהאמונה אצלו עדין אינה חזקה דיו.

וכן גם דרש הרה"ק מרופשיץ בספרו 'זרע קודש': "מצה מיכלא דמהימנותא. שעי" האכילה זאת תחזק האמונה!".

ואילו הרה"ק בעל ה'ישמוח ישראל' מאלכסנדר זי"ע כתב: "אף חכמי אומות הרופאים מסכימים שמצה היא רפואה להראש".

אך הוא מוסיף בכתובו: "אך המה מתבנאים ואינם יודעים מה מתבנאים". ומשום שחזן מהעובדה שהמצה היא רפואה גשמית לראש, ביותר היא רפואה רוחנית למח שבראש להאמין בקודשא בריך הוא ושכינתיה.

ואילו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב ז"ע גילה בכתובו: "בכח סגולת המצה לבטל כל תאוות רעות מן האדם".

(הרה"ק רמ"מ מרימינוב בספרו 'מנחם ציון')

וכה כתב רבינו החתם סופר בלהט דבריו:

"מצוות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח, והיא היחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, אין לנו לא פסח ולא קדשים, ולא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה..."

(שו"ת חתם סופר חו"מ סימן קצ"ו) ואילו מחותנו הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע מצינו בהתייחסו לשיעורי הכזית והמרור כך:

"לדעתי מי שיש לו מוח בקדקדו ואמין בתורת ד', איך לא יחוס על נפשו, ולא יחא מתיירא שמצוה גדולה כזו שאין לכות בה עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו, ודי לנו בעו"ה במצוות הרגילים כמו תפלין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בה, ולמה נעשה כזו במצוות אלו?"

ואף מגדולי החסידים קיבלנו בגודל מצות אכילת המצה וכמו שכותב הרה"ק האמרי חיים מוויזניץ זי"ע:

"בל 'חשוב האדם שרק בסיוור יצ"מ ואמירת הלל אפשר להתלהט ולהתלהב בצמאון נפש לקל חי, אלא גם באכילת המצה ובשתיית הכוסות יכולים לעלות למדרגה הרמה והגבוהה הזו ולזכות לדעת ולבינה".

הוא (- האמרי חיים) היה אומר בגודל התרגשותו: "מעלה מיט וואסער זאלין האבן אזא קדושה?!"

(- פליאה היא שמים ומלח גרידא ישנם קדושה כזו.)

וזה לשונו המופלא של הרוקח זי"ע:

"האוכל מצה כהלכתא שבעה ימים, כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, דכתיב 'מצות יאכל את שבעת הימים', ימים אין כתיב כאן אלא שבעת הימים (- הידועים שבעת ימי בראשית)"

(רוקח הלכות פסח אות רצ"א)

ועל פסוק זה מצינו לבעל התורת חיים' מוויזניץ שדרש כך:

"מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ" (שמות יג, ז) שבעת ימים רמז לו' המדות הק'. אם 'מצות יאכל את שבעת הימים' - בקדושה בחינת שבע המידות, אזי ממילא 'לא יראה לך חמץ' -כל השנה! כי שבעת הימים הם השמירה על כל השנה, כדאיתא מהאור"ז זי"ל"

(תורת חיים מוויזניץ)

ויש לזכור לאכול את המצות מתוך מתיקות ושמחה על גולד הזכות לאוכלה ולקיים בכך את ציון הבורא, וכמו שכתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' מרדאמסק זי"ע:

"בערב תאלכו מצות' לשון עריבות ומתיקות, כמ"ש 'והערב נא וכו' את דברי תורתך בפניו, שיהיה המצוה זו של אכילת מצה מתוק לחיך ותעבר לנפש, כי היא מצוה זמנית פעם אחת בשנה!".

(תפארת שלמה מרדאמסק)

לעילוי נשמת

רבי **שלמה** ז"ל ב"ר **דוד** ז"ל

נלב"ע י"א ניסן

ה.נ.צ.ה.ב.

נשמח לשמוע תגובות, הערות והארות:

054-854-0678

אודוא"ל: a4146577@gmail.com

כמו"כ ניתן לקבל את הגליון בקביעות ע"י שליחת בקשה לדוא"ל